

ANALIZA PROCESA PLANIRANJA I PROJEKTIRANJA UREĐENJA PROSTORA JAVNE NAMJENE – GROBLJE U OPĆINI BAŠKA

ANALYSIS OF THE PLANNING AND DESIGN PROCESS OF PUBLIC SPACE REGULATION – THE CEMETERY IN THE MUNICIPALITY OF BAŠKA

Iva Mrak*, Marko Franković**, Jure Lisak***

Sažetak

Zbog demografskih čimbenika tema planiranja i projektiranja proširenja i uređenja groblja postaje sve važnije pitanje. Cilj je rada poboljšanje razumijevanja suvremenog procesa pristupa planiranju i projektiranju uređenja prostora javne namjene kako bi se utvrdile mogućnosti poboljšanja standardne prakse. U radu se analizira proces planiranja i projektiranja uređenja groblja Općine Baška, kao karakterističnog primjera te tipologije u Hrvatskom primorju.

Ključne riječi: proces planiranja, proces projektiranja, graditeljsko nasljeđe, groblje Baška

Abstract

Today the theme of the process of planning and design of the expansion and regulation of the cemeteries gains importance due to demographic factors. The goal of the research is the improvement of the contemporary process of planning and design of the public space in order to frame the possibilities of improvement of the standard practice. The research analyses the planning and design process of the cemetery of the Municipality of Baška, as a characteristic example of this typology in the Croatian coastal area.

Key words: planning process, design process, built heritage, Baška cemetery

* Građevinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Radmile Matejčić 3, Rijeka, Hrvatska
E-mail: iva.mrak@gradri.uniri.hr

** Građevinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Radmile Matejčić 3, Rijeka, Hrvatska
E-mail: marko.frankovic@gradri.uniri.hr

*** Građevinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Radmile Matejčić 3, Rijeka, Hrvatska
E-mail: jure.lisak@gradri.uniri.hr

1. Uvod

Razdoblje nakon 2. svjetskog rata obilježili su nagli demografski rast i produljenje ljudskoga životnog vijeka, ali se pojavio i problem velikog pritiska na gradska groblja. Taj je fenomen posebno značajan za male sredine (iako nisu izuzeti ni veći gradovi) jer je vidljiv trend vraćanja korijenima i želje da posljednje mjesto prebivališta bude u mjestu rođenja. Pritisak na groblja izrazito opterećuje mjesta tradicijske strukture u koja je teže uklopiti veće prostorne promjene.

Za Primorje su tipološki karakteristična malena groblja s ukopom u zemlji te je takav tip groblja i najzastupljeniji. Posljedice su pomanjkanje prostora za ukop i preopterećenost groblja, a dodatno problematični aspekt s kojim se danas suočavamo, jest nered u prostoru zbog nekontroliranih zahvata koje izvode sami korisnici na dijelu imovine koju imaju u zakupu.

Trgovačko društvo Baška, koje upravlja grobljima u Općini Baška, zbog navedenih je razloga angažiralo projektni ured MF Arhitekti (Rijeka) [1] da izradi analizu stanja u prostoru, predloži model uređenja te definira interni pravilnik za sva četiri groblja kojima društvo upravlja (Sv. Ivan - Baška, Batomalj, Jurandvor, Draga Bašćanska).

Cilj rada jest poboljšati razumijevanje procesa pristupa planiranju i projektiranju uređenja groblja te uloge i sudjelovanja različitih sudionika u tom procesu, s namjerom poboljšanja standardnih praksi uređenja javnog prostora te estetske i funkcionalne kvalitete prostora.

2. Povijesni razvoj groblja u Općini Baška

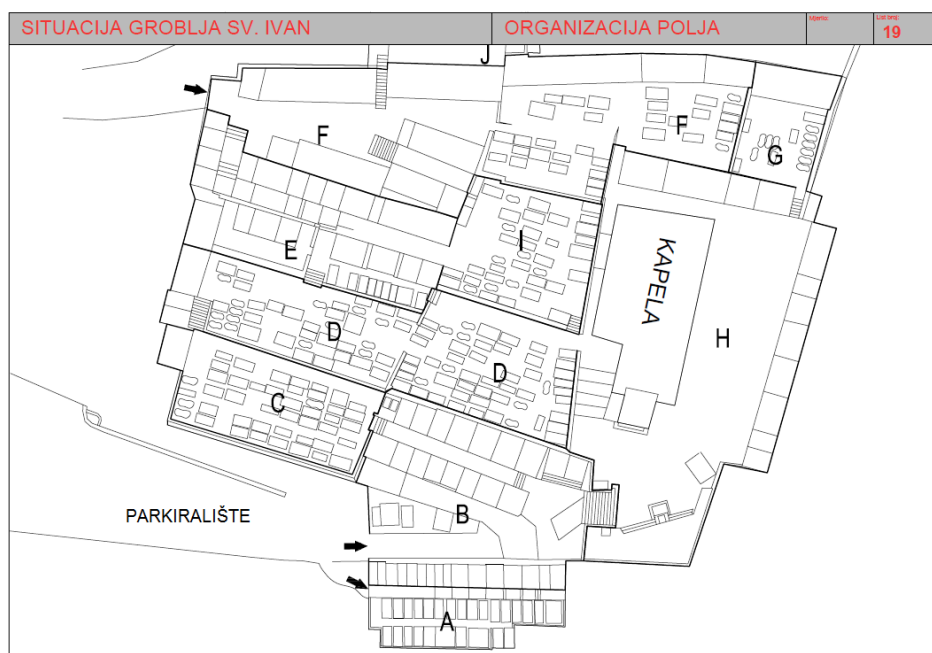
U pretpovijesno su doba stanovnici Bašćanske doline stanovali uz plodnu dolinu Baške, a već tijekom brončanog doba stvaraju gradove na susjednim brežuljcima. U rimsko doba, nakon mirnog razdoblja i slobode od gusara, razvijaju se red i sigurnost te se stanovnici s vrhova sele opet u nizinu. Nakon pada Rimskog Carstva stanovništvo, opet radi sigurnosti, bježi na vrhove brda. U doba srednjeg vijeka stari grad nalazio se uz kaštel na brdu kod crkve sv. Ivana. Crkva je nastala vjerojatno oko 1100. g., kad i obližnje crkve, a karakteristična je jer se u nju ulazi kroz zvonik. Danas ima funkciju grobne crkve. [2]

Prekretnica za Bašku desila se 1380. g., kada su se Mlečani, nakon bitke na sjevernom dijelu Jadrana kod Chioggie i pobjede nad ugarsko-hrvatskim kraljem Ljudevitom I., osvetili lokalnom stanovništvu spalivši Senj i Bašku. Nakon tog događaja cijeli se grad seli opet uz more, pa je od 1570. g. stari grad na brdu potpuno napušten te tamo ostaje samo groblje (danas Sv. Ivan - Baška). Iako su nekada, osim crkve i groblja sv. Ivana, postojali i crkva i

groblje sv. Marije, oni do danas nisu sačuvani. Epidemija kolere koja se pojavila godine 1855., a 242 mještana od nje i preminulo, potaknula je stanovništvo na obnovu crkve i samoga groblja [2] te su do današnjeg doba jedini preostali u području kaštela i staroga grada.

3. Postojeće stanje groblja Sv. Ivan - Baška

Groblje Sv. Ivan – Baška nalazi se sjeveroistočno od današnjeg naselja Baška, na vrhu brda, neposredno iznad današnje zaobilaznice. Groblje se sastoji od trga s kapelom (bivša crkva sv. Ivana), 10 grobnih polja i parkirališnog prostora (Slike 1 i 2).

Slika 1. Situacija groblja Sv. Ivan s označenim poljima [1]

Trg i crkva nalaze se na početnom dijelu groblja (iako nisu na samom ulazu), pa se s trga može pristupiti svim grobnim poljima, osim polju A. Trg je nedavno potpuno obnovljen i rekonstruiran zajedno s centralnim križem te su pritom uređene i dvije grobnice najzaslužnijih počasnih Baščana (čeških građana koji su bili začetnici turizma i prve apoteke u Baški). Pogledi s trga prema naselju i moru izuzetno su upečatljivi.

Slika 2. Snimka visoke razlučivosti, fotografirana pomoću drona [1]

U grobnim poljima B i E nalaze se najstarije grobnice, dok polje J sadrži nedavno izgrađena grobna mjesta u nišama. Grobno polje A svojom se organizacijom bitno razlikuje od ostatka groblja jer je izvedeno kao aneks, te zato ima i odvojen ulaz. Neorganiziranost prostora posebno je izražena u poljima C, D, F i G. Dimenzije nedavno izvedenih grobnih mjesta te dimenzije koje su propisane zakonskom regulativnom [3, 4] puno su veće od tradicionalnih, a to stvara problem pri uklapanju novih grobova. Razmaci između grobnih mjesta također nisu u skladu sa zakonskom regulativom, koja propisuje da razmak između grobnih mjesta mora biti od 30 cm do 60 cm [3, 4]. Postojeći razmaci variraju, a na nekim mjestima nije zadovoljena minimalna propisana udaljenost. Groblje nema odgovarajuće kosturnice.

Arhitektonski su naglašene razlike između triju tipologija: ukopnih mjesta, grobnica i grobnih niša. Kulturno i povijesno najzanimljivije su starije grobnice (grobna polja B i E), a pojavljuju se u svim tipologijama.

Ukopna mjesta se mogu razvrstati u tri potkategorije: ukop direktno u zemlju s humkom, ukop s okvirom i zemljom i ukop s grobnom pločom. Za ukop s okvirom i zemljom te za ukop s grobnom pločom karakterističan je okvir od armiranog betona.

Grobnica ima od 4 do 6 ukopnih mjesta u obliku niša te predstavlja manju verziju primorske kućice. Grobnice su izvedene od kamena „rosalit breccia“. Blokovi grobnih niša izvedeni su u dva nivoa, od armiranog betona koji je mjestimično zaglađen, a mjestimično „štokan“.

Na postojećim komunikacijama su tri različite vrste obrade površina: armiranobetonska, kamena i šljunčana. Značajan je i nagib terena na određenim poljima (F, I). Tijekom povijesti upravljanja grobljem, hortikultura je zanemarivana, a dio zasađenih nasada i uklonjen.

Parkiralište je, zbog visinske razlike terena, fizički izdvojeno od cjeline groblja. Sastoji se od asfaltiranih površina koje su isprekidane autohtonim zelenilom, a nije bilo dio zahvata uređenja groblja.

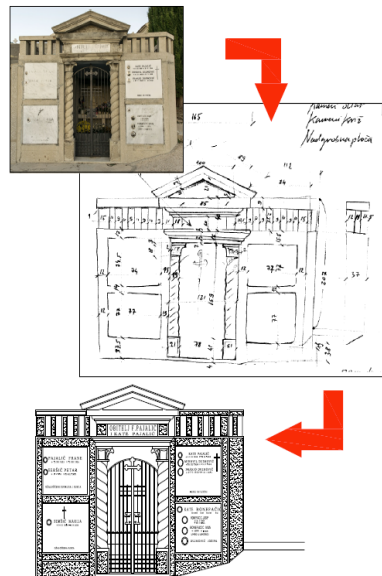
Zajedno s naseljem Baška, groblje je zaštićeno kao povijesna cjelina, ali trenutno još ne postoji konzervatorski elaborat.

4. Analiza procesa planiranja i projektiranja uređenja groblja u Općini Baška

4.1. Analitički dio procesa uređenja groblja

Proces planiranja i projektiranja uređenja groblja Općine Baška odvijao se u nekoliko faza. U prvoj (analitičkoj fazi) su provedene analize prostora, povijesnog pregleda, detaljne analize prostornih elemenata groblja i analize zakonskog okvira. Te su analize prethodile izradi idejnog rješenja, a u zadnjoj fazi su izrađena izvedbena rješenja te Pravilnik o grobljima za Trgovačko društvo (naručitelja).

Podlogom za provedbu analiza prostora i prostornih elemenata bile su geodetska i ortofoto snimka (dronom) (Slika 1) te arhitektonska (Slika 3).

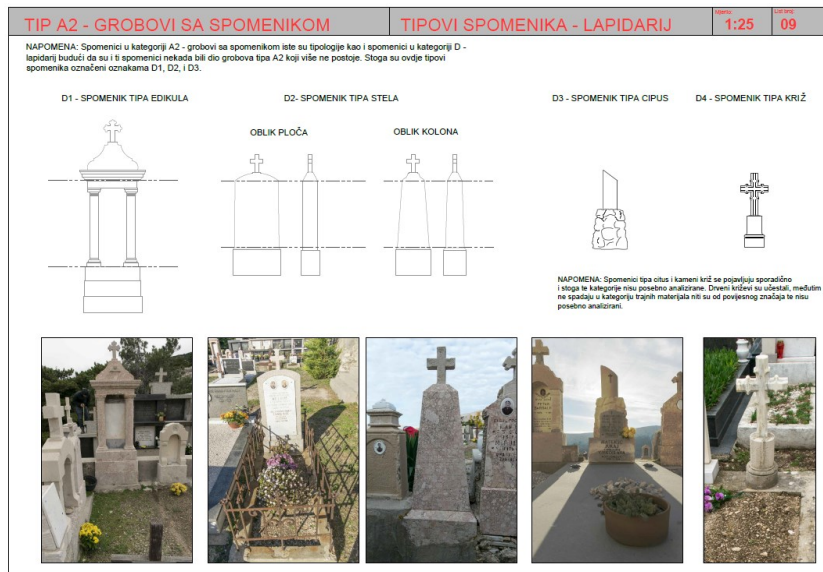
Slika 3. Prikaz procesa izrade arhitektonske snimke na primjeru mauzolejske grobnice [1]

Nakon što su im definirane tipologije, grobnice su i detaljno snimljene, a snimka se sastojala od skica na terenu, geodetske i arhitektonske snimke, fotografija i opisa. Potom su analizirane grobnice izdvojene kao posebna ambijentalno – prostorna vrijednost (Slika 4) te karakteristične zbog svojih konstrukcijskih elemenata i materijala. Na temelju tih snimaka napravljena je i prva usporedba između položajnog plana kojim se koristilo Trgovačko društvo i stvarnog (zatečenog) stanja na terenu.

Prvi izvedeni zaključak bio je taj da grafički plan kakav primjenjuje Trgovačko društvo, ne odgovara stvarnom stanju. Nakon uvida u postojeće stanje definirale su se metodologije izrade detaljne snimke i potrebne projektne dokumentacije te provjera zakonskog okvira [3, 4, 5]. Premda predviđeni radovi nisu zahtijevali upravni postupak, a standardna procedura ne predviđa povijesno istraživanje, zbog povijesnog je značaja predmeta plana i projekta samog, angažiran povijesničar umjetnosti koji je priredio i kratak povijesni osvrt [2].

Izrađena arhitektonska snimka (Slika 3) je omogućila detaljnu analizu prostornih elemenata groblja (na svakom grobnom polju i na svakom grobnom mjestu). Podatci dobiveni detaljnom snimkom poslužili su za popunjavanje analitičkih kartona. Kartoni su izrađeni prema uputama Konzervatorskog ureda u Rijeci, a dotad su bili primijenjeni isključivo na groblju Kozala [6, 7]. Sastojali su se od grafičkog dijela (arhitektonske snimke), tekstualnog dijela s opisom same grobnice, identifikacijske

fotografije te modaliteta zaštite, a poslužili su za točnije definiranje vrste zahvata i dopuštenih materijala koji se smiju primijeniti u zadanom prostoru.

Slika 4. Analiza različitih grobova radi utvrđivanja i definicije kategorizacija. Primjer – dio grobova sa spomenikom [1]

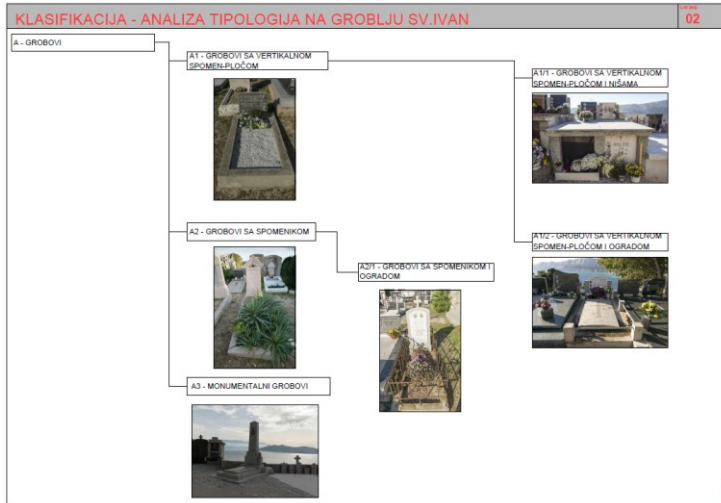
Utvrđilo se da jedan dio groblja ima visoku povijesno-arhitektonsko-prostornu vrijednost na koju upućuju arhitektonski elementi i primijenjeni materijali, odnosno prirodni (kamen) i umjetni materijali (poput vidljivog armiranog betona obrađenog štokanjem). Zakonska suradnja s Konzervatorskim uredom predstavlja jamstvo zaštite te vrijednosti.

Zbog prilagodbe akata Trgovačkog društva [8] važećoj zakonskoj regulativi [3, 4], započela je priprema provedbe aktivnosti za njihovo usklađivanja. Posebno je razrađen aspekt analize i usklađenja postojećega prostornog stanja i važećeg zakonskog okvira te su identificirani oni dijelovi zakonske regulative prema kojima treba provesti usklađenja.

4.2. Rezultati analitičkog dijela procesa planiranja i projektiranja

Tipologija postojećih grobova, prema definiciji usvojenoj na gradskom vijeću [8], ne odgovara stvarnim potrebama jer ne prepoznaje kategoriju monumentalne grobnice (koja je trenutno svrstana u jednu od postojećih triju kategorija), a za kojom je pokazan značajan interes. Analizom prostornih elemenata groblja utvrđena je kategorizacija grobnih mjesta u

skladu sa stanjem na terenu (Slika 5) te je to bio ključni čimbenik i osnova za daljnje definiranje načela upravljanja grobljem i njegova uređenja.

Slika 5. Klasifikacija grobova nakon detaljne analize [1]

Slika 6. Analiza tipova dekorativnih elemenata. Primjer – gornji dio niša [1]

Analizirali su se materijali i dekoracije prisutni na grobnicama, a iz detaljne arhitektonske snimke karakterističnih tipologija zamijećenih na groblju, napravljen i katalog materijala i dekoracija (Slika 6). Na temelju kataloga je utvrđeno da se u zadnjih 15-ak godina odstupilo od početne

uporabe kamena vrste „rosalit breccia“ te betona, a zamijenili su ih granit („nero impala“, „bengal black“) ili vapnenac („repen“, „kanfanar“). U dekoracijama su prisutni religiozni simboli (anđeli, križevi) i historicistički elementi, koji polako nestaju, a kao zamjena, pojavljuju se tipizirani standardni elementi, nespojivi s lokalnom obrtničkom tradicijom.

Utvrđena je i potreba za stvaranjem prostora za lapidarij, ne samo kao posebnost ovog groblja, već kao generalna potreba na svima lokalnim grobljima Općine Baška jer zbog zamjene korisnika nestaju materijalni podatci o ranijem korištenju groblja (podatci o pokopanima, prostorni i konstrukcijski elementi, podatci o oblikovanju i sl.), pa treba zato pronaći onaj oblik zaštite elemenata koji bi te podatke i sadržavao. Utvrđeno je da natpise na dekorativnim elementima treba tipizirati, odnosno odrediti vrstu slova (odabrana je Rimska kapitala), ali i da treba definirati vrstu vegetacije primjerenu mikrolokaciji i funkciji prostora (groblje) te između vrsta visokog i niskog raslinja izdvojiti crni bor (*pinus nigra*) i pitospor (*pitosporum tobira*).

Utvrđen je izostanak ortogonalno pravilne organizacije i zaključeno da je prostor tijekom svoje povijesti stihijski korišten, a današnji standard u dimenzioniranju grobova neprimjenjiv na ovu vrstu groblja. Za postojeće velike površine u betonu koje su jednim dijelom putovi, a drugim dijelom krovovi blokova niša, utvrđeno je da vizualno narušavaju prostor, a pritom izazivaju i nepovoljne aspekte odvodnje.

Zaključci proizašli iz analize stanja na terenu jesu: treba ustrojiti opća pravila ponašanja i smjernice koja će Trgovačkom društvu postati koristan dodatni alat pri koordinaciji i provedbi uređenja groblja, te udovoljiti i želji investitora, ali tako da se reguliranjem pravila ponašanja izvođača kamenoklesarskih radova struktura prostora sačuva što je više moguće u izvornom obliku, a pritom ne spriječe daljnje širenje groblja i novi radovi.

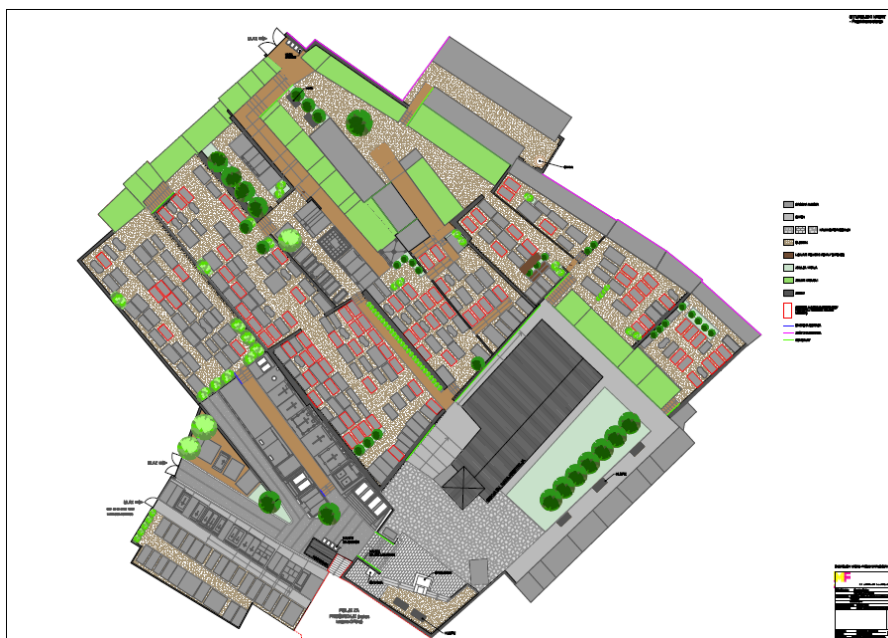
4.3. Definicija idejnog rješenja

Proces definicije idejnog rješenja je sistematiziran i odvijao se slijedom utvrđivanja rješenja za nekoliko ključnih cjelina, a koje su obuhvaćale: 1. grobove, 2. obradu putova i staza, 3. ozelenjivanje prostora, 4. osmišljavanje lapidarija, 5. definiranje urbane opreme, 6. definiranje prostora kosturnice.

4.3.1. Grobovi

Zahvati oko grobnih mjesta najznačajniji su dio rješenja uređenja. Kako je i navedeno, analizom se utvrdilo da je nepravilna organizacija prostora prouzročena često neorganiziranim intervencijama te da je veliki problem i Pravilnikom propisana bruto dimenzija grobnog mjesta koja bi morala iznositi najmanje 120–150 cm x 250–300 cm [4]. Ta dimenzija znatno premašuje tradicionalnu jer je definirana isključivo za nova groblja, a potpuno zanemaruje zatečena stanja.

Prema registru Trgovačkog društva Baška, s evidencijom o važećim i nevažećim te nepostojećim rješenjima grobnih mjesta, utvrdilo se postojeće prostorno stanje, kao osnova, a početni korak u projektiranju bila je izrada situacijskog nacrt. On definira postojeća grobna mjesta koja treba sačuvati, ali i nova grobna mjesta (pozicija i veličina) na kojima je moguć ukop. Nakon što je Trgovačko društvo Baška dostavilo do tada važeću podlogu, izrađene su ortofoto snimka (pomoću drona) i geodetske snimke, u kojima su pozicionirana (prostorno definirana) grobna mjesta različitih pravnih statusa. Uvidom u mjesta koja treba zadržati te ona koja se smiju ukinuti, definirao se novi situacijski nacrt s postojećim i novim grobnim mjestima (Slika 7). Na taj način dobiveno je mogućih novih 98 ukopnih mjesta u zemlji, te dodatna 4 grobna mjesta u grobnicama.

Slika 7. Novi plan korištenja i uređenja groblja Sv. Ivan. [1] Nova grobna mjesta označena su crveno.

4.3.2. *Putovi i staze*

Dvije su vrste završnih obrada putova i staza: armiranobetonska ploča, te utabani put, djelomično obložen šljunkom. Uređenje putova se definiralo u dogovoru s investitorom zato što su podneblje i mikrolokacija tipično mediteranski krš, pa je primjena isključivo betona za izradu putova neodgovarajuća jer onemogućava kontrolu otjecanja kiše. Kao dodatak, trebalo je definirati i hijerarhiju putova.

Zbog klimatsko-geoloških obilježja područja provedena je i analiza prikladnosti mogućih materijala za oblogu putova i staza. Zaključeno je da traženi vizualni efekt šljunka mjestimice kolidira s morfologijom prostora i strminom terena te preporučeno da pozicije ravnih ploha treba obložiti šljunkom, a da se pozicije u padu (npr. glavni ulaz) moraju izvesti u materijalu koji će imati otpornost na eroziju i istovremeno biti drenažan (za razliku od betona). Zato je za glavni put izabran način popločavanja nalik tradicionalnoj primorskoj ulici u kamenu, a za sporedne je putove u padu odabran lijevani polirani asfalt (epoksidni). Od glavnog ulaza do postojećih stuba kombinirano je primijenjen sustav s kamenim opločenjem i poliranim asfaltom, dok su pojedina polja uređena rastresitim šljunkom. Betonske površine su uklonjene, a beton zamijenjen poliranim asfaltom. Na navedeni su način izvedene i sve postojeće stube.

4.3.3. *Ozelenjivanje prostora*

Analiza je potvrdila da krovovi i stranice blokova niša čine veliki dio ukupne betonske površine. Kako bi se krovovi blokova ozelenili, projekt je koordiniran s Trgovačkim društvom Baška, nadležnim za sve općinske zelene površine. Izabrano je prirodno lokalno autohtono bilje jer je procijenjeno da se iz mnogobrojnih pogleda tako najbolje oponaša izgled prirodnih okolnih površina. Problem velikih betonskih ploha u kaskadama na bokovima ukopnih niša riješen je vertikalnim ozelenjivanjem bršljanom i postavljanjem sustava vodilica.

4.3.4. *Lapidarij*

Kako se na općinskim grobljima često uklanjaju prethodne nadgrobne ploče, a groblje Baška ima vrlo vrijednu kulturnu baštinu te vrste, investitoru je predloženo, a on to i prihvatio, da se postojeći potporni zidovi namijene kao lapidarij, za izlaganje nadgrobničkih spomenika. Izlagale bi se one nadgrobne ploče na kojima se pojavljuju imena pokojnika ili posebni arhitektonski i dekorativni elementi poput natpisa u stihovima, te još i kameni križevi, keramičke pločice sa slikama te drugi karakteristični elementi s umjetničkim obilježjima (Slika 8).

Slika 8. Lapidarij uz trg groblja Sv. Ivan [1]

4.3.5. Urbana oprema

Iako urbanu opremu na grobljima čine u prvom redu vrlo specifični elementi (nadgrobne ploče i spomenici), želja investitora i projektanta bila je poštivati postojeće smjernice za komunalnu urbanu opremu na prostoru Općine, pa su, osim postojeće klupe, definirani i nosač za metlicu, nosač za posudu za zalijevanje te slavine za vodu i rukohvati.

4.3.6. Kosturnica

Sadašnje rješenje kosturnice ne udovoljava ni vrsti ni stvarnoj potrebi groblja. Zato je jedan od prvih zahtjeva investitora bio da se osmisli nova kosturnica koja će oblikom i volumenom podsjećati na monumentalne grobnice maloga groblja. Izradio se idejni projekt nove kosturnice. Od prvotne ideje da se za završnu obradu primijeni kamen „rosalit breccia“ se odustalo jer je takav bio nedostupan, pa je konačni odabir bio kanfanar.

4.4. Izvedbena rješenja i Pravilnik o grobljima Trgovačkog društva Baška

U izvedbenim rješenjima, uz razradu ranije navedenih idejnih rješenja (izgradnja i uređenje grobova, putova i staza, ozelenjivanje prostora, uređenje lapidarija, urbana oprema i izgradnja kosturnice), posebno se

projekt fokusirao na uređenje i organizaciju prostora. Uočeno je i da treba ispraviti visinske pozicije grobnih polja samih, te to provesti dodavanjem potpornih zidova, a preporučeno je i da taj proces bude dugotrajna smjernica na čiju će dinamiku izvršavanja utjecati potreba za ukapanjem.

Iz opisanog postupka definiranja idejnog rješenja proizašao je novi Pravilnik o grobljima za Trgovačko društvo, koji je i prihvaćen. Pravilnik se sastoji od pisanog dijela oblika Odluke u čijim su člancima primijenjena sva pravila proizašla iz cjelokupne analize (dimenzija groba, preporuka o korištenju vrste kamena, dimenzije kamena...). U drugom je dijelu Odluke dan grafički prikaz tih odredbi kako bi se krajnjem korisniku olakšala prostorna vizualizacija budućeg izgleda same grobnice (Slika 9). Grafički prikaz Odluke omogućuje izbor između tipiziranih varijanti rješenja ne bi li se novi zahvati što bolje uklopili u postojeći ambijent groblja. Dopusšteno je i zamjensko idejno rješenje, ali samo pod uvjetom da ga izradi educirani stručnjak (npr. arhitekt ili kipar). Kako bi se i Trgovačkom društvu i korisniku što više pojednostavio odabir, izrađeni su obrasci u kojima su definirani zahtjevi ovisno o tipologiji groba, a na kojima korisnik svojim potpisom ovjerava vrstu zahvata za koju se odlučuje.

4. VERTIKALNA NADGROBNA PLOČA:

☐ Kamena blok	☐ Ploča zaobljena za ležaj ili kamena iz konglomerata	☐ Ploča položena na dva oslonca	☐ Ploča između stupova trapezoidnog oblika	☐ Kosa ploča postavljena između 2 konglomerata
☐ Ploča na stupovima s jednoj strane	☐ Ploča između stupova	☐ Varijanta sa križom	☐ Kosa vještina između stupova	

5. SPOMENIK:

☐ Spomenik tipa "stupa" (u vezi sa sve spomenike oblika tipa)	☐ Spomenik tipa "stela" ☐ Oblik ploča (u vezi sa sve spomenike trokutne strukture radij na dva nosa) ☐ Oblik kolone (u vezi sa sve spomenike trokutne strukture radij na dva nosa)	
☐ Spomenik tipa "obus" (u vezi sa sve spomenike koji prikazuju sklonjeno vožnjasto tijelo odbojno na 2 blok stupa)	☐ Spomenik tipa "križ" (u vezi sa sve spomenike koji prikazuju križ)	☐ Nije navedeno

Proizvođačima spomenika izraditi prema nacrtu izdvojenog arhitekta iz arhitektonskog biroa. Povratiti priložiti u okviru ovog obrasca.

* - tipik prikaz spomenika iz kataloga izdavača

2.

Slika 9. Zahtjev za uređenjem grobnog mjesta, izvadak iz obrasca [1]

5. Rasprava

Rad na uređenju groblja izvodio se u fazama: analiza postojećeg stanja i procesa upravljanja, sinteza rezultata, izrada koncepta rješenja prema rezultatima analitičkog dijela, izrada smjernica za unaprjeđenje i daljnju primjenu analiziranog procesa.

Samo je snimkom prostora totalnom stanicom i dronom te detaljnom arhitektonskom snimkom bilo moguće dobiti preciznu snimku postojećeg stanja. Svrha izrade snimke je postizanje točnosti kakva je u izradi projekta uređenja bila nužna jer su u novom planu uređenja predviđene značajne izmjene postojećeg stanja. Precizan snimak prostora je važan preduvjet optimizacije smještaja i organizacije grobnih mjesta i komunikacija, te planiranja najvećeg mogućeg broja novih grobnih mjesta.

Pri izradi povijesnog pregleda su sistematizirana postojeća znanja prikupljena iz dostupnih izvora. Nova saznanja su rezultat vlastitog istraživanja provedenog na terenu, a njime su obuhvaćeni izrada detaljne snimke prostornih elemenata, dokumentiranje svakoga pojedinog mjesta, te katalogizacija i kategorizacija postojećih elemenata groblja. Takva je izuzetno detaljna i dugotrajna analiza bila neophodna da se zauzme stav o važnosti zaštite groblja kao kulturne i prostorne baštine. Kartoni analize su bili velika pomoć u sistematizaciji rezultata te smjernice za zaštitu postojećih elemenata.

Rezultati rada na projektu zahvata uređenja jesu izrađena plansko-projektna dokumentacija i predložene odredbe, ali je ne manje važan ishod i svojevrsna inovaciju alata za pomoć pri uređenju i komunikaciju s korisnikom u obliku obrasca za Zahtjev za uređenje grobnog mjesta. Zahvaljujući njemu, korisnik može izabrati neke od predloženih varijanti rješenja i kombinirati različite ponuđene elemente. Takav pristup ima najmanje dvije prednosti: korisniku olakšava vizualizaciju rješenja i odlučivanje o konačnom izboru (između brojnih mogućih), a upravitelju je jamstvo reda u provedbi novih intervencija u prostoru, kao i primjerenije kategorizacije grobnih mjesta (s pratećim pravednijim izračunom naknade).

Analizom zakona i procedura je utvrđeno koje to promjene treba uvesti u pristupu upravljanju i dinamici procesa vođenja upravljanja i uređenja (a posebno radi li se o kategorizaciji grobnih mjesta koja se ranije provodila administrativno, te zato često u nesuglasju sa stanjem na terenu).

Takav bi sustav primjene metodologije trebalo u procesu stvaranja pravilnika i smjernica ustrojiti prije nego li gradsko vijeće usvoji smjernice upravljanja grobljem jer bi on omogućio uštedu vremena i financija (zbog ponavljanja odluka i reinvestiranja boljih prihoda u upravljanje).

Divulgacija znanja o vrijednostima i povijesti u takvom je procesu i ključni čimbenik u uspješnom gospodarenju grobljem, te njegovom uređenju i održavanju. Edukacija obrtnika i korisnika posebno je važan prateći aspekt procesa, te osnovni korak ka uspješnom uređenju groblja.

6. Zaključak

Tijekom ovog procesa utvrdilo se da je kulturna baština (svih) groblja neodgovarajuće zaštićena jer ne postoji konzervatorska studija ili podloga, a nisu dokumentirane niti promjene koje su se izvodile tijekom uporabe i održavanja groblja. Posebno se to odnosi na groblja u malim sredinama, gdje pritisci lokalnog, ali i i ostalog stanovništva mogu biti značajni. Zato može biti teško naglasiti iznimnu vrijednost nekog malog groblja, ali je i izgledno da različita groblja u nekom području predstavljaju značajnu kulturnu i materijalnu baštinu tog područja.

Važnu ulogu u organizaciji javnih namjena imaju financijski interesi, a posebno je to izraženo u sektoru groblja gdje je moguća asimetrija (neravnopravnost) u trenutku odlučivanja o ulaganju (npr. zbog emotivne povezanosti). Spremnost korisnika na financiranje otvara mogućnost za ulaganja u uređenje groblja. S druge pak strane, nekontrolirani zahvati u prostoru mogu biti veoma opasni i imati trajne neželjene posljedice, poput narušavanja posebnosti lokalnih obilježja te smanjenje vrijednosti svakoga pojedinog groblja.

Analizirani projekt nastojao je istaknuti vrijednosti koje postoje na lokalnoj razini. Metodologija koja je razrađena tijekom izrade projekta omogućuje valorizaciju raznolikosti kulturne i prirodne baštine, a može se primijeniti na bilo kojoj drugoj lokaciji i to tako da ishod odgovara upravo toj lokaciji.

Pažnja prema lokalnim i tradicionalnim karakteristikama prostora je i osnovni razlog radi kojeg je Europska komisija upravo ovaj projekt preporučila kao primjer dobre prakse [9, 10] i pozvala Trgovačko društvo Baška da ga prezentira kao ogledni primjer uređenja groblja, izvedivog i u drugim hrvatskim gradovima (Dubrovnik, Karlovac...). Takav afirmativan pristup naručitelja kulturno-povijesnoj vrijednosti analizirane baštine omogućava i pokretanja procesa sufinanciranja i alternativnog financiranja (EU fondovi i slično).

Literatura

- [1] Ured MF Arhitekti. 2014-2016. *Plan uređenja groblja*. Arhivski materijal. Investitor Općina Baška.
- [2] Glavočić, D. 2014. *Povijesni presjek*. Arhiva ureda MF Arhitekti.
- [3] Zakon o grobljima NN 19/98, 50/12.
- [4] Pravilnik o grobljima NN 99/02.
- [5] Zakon o gradnji NN 153/13, 20/17.
- [6] Glavočić D. 2002. *Tipovi kozalskih grobova str. 56-61*. Ur. Đekić, V. Komunalno društvo Kozala d.o.o. Rijeka.
- [7] Konzervatorski ured u Rijeci. Ministarstvo kulture. Tablice za inventarizaciju groblja Kozala.
- [8] Odluka o grobljima Općine Baška SN PGZ 40/13, 6/14, 31/15 i 12/17.
- [9] Sudjelovanje na Adriatic Cemetery Days u Dubrovniku. Dostupno na: <http://www.tdbaska.hr/sudjelovanje-na-adriatic-cemetery-days-u-dubrovniku/> [04. 09. 2017.].
- [10] Projekt obnove groblja Općine Baška predstavljen u Bruxellesu. Dostupno na: <http://www.tdbaska.hr/projekt-obnove-groblja-opcine-baska-predstavljen-u-bruxellesu/>, [04. 09. 2017.].